

Antibioticumgebruik laag

René van den Brom, Saskia Luttkholt, Piet Vellema (Gezondheidsdienst voor Dieren)

Het antibioticumgebruik in de sector kleine herkauwers is laag. Dit blijkt uit onderzoek dat de GD heeft uitgevoerd in opdracht van de ministeries Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Economische Zaken. Wel heeft staatssecretaris Sharon Dijksma de beroepsmatige geitensector opgeroepen om zich in te spannen om het antibioticumgebruik verder te verminderen.

Het onderzoek naar het antibioticumgebruik vond plaats over de jaren 2011 en 2012 en de uitslag is gunstig voor de sector. Er kwamen nog wel enkele onvolkomenheden aan het licht: I&R was lang niet altijd op orde, er werden relatief veel tweede keuze middelen gebruikt en een enkele keer werd een oogzalf gebruikt met chlooramfenicol, een antibioticum dat niet meer is toegestaan bij voedselproducerende dieren.

Veilig voedsel

Geiten- en schapenhouders produceren melk en vlees voor humane consumptie. Naast de kwaliteit van de geleverde producten is ook de voedselveiligheid van essentieel belang. Toegediende diergeneesmiddelen kunnen zorgen voor residuen in de geproduceerde

voedingsmiddelen en dat is ongewenst. Daarnaast leidt het gebruik van diergeneesmiddelen tot resistentie en dat geldt voor alle soorten diergeneesmiddelen. Voor middelen die ook in de humane geneeskunde worden toegepast, is het ontstaan van resistentie een punt van zorg en een extra argument om voorzichtig te zijn met het toepassen ervan. Dit geldt zeker voor antibiotica. In december 2008 hebben het ministerie van LNV en de dierhouderijsectoren varkens, vleeskuikens, vleeskalveren en rundvee het 'Convenant Antibioticaresistentie Dierhouderij' gesloten. Deze vier sectoren waren destijds goed voor 90 tot 95 procent van het antibioticumgebruik in de Nederlandse veehouderij. Doel van dit convenant is te komen tot een reductie van antibioticaresistentie en een verantwoord gebruik van antibiotica

door een selectief en restrictief gebruik van antibiotica in voedselproducerende dieren. Met de geiten- en schapenhouderij zijn destijds geen afspraken gemaakt. Hoewel de indruk bestond dat het gebruik van antibiotica bij geiten en schapen in ons land laag was, zeker in vergelijking met andere diersectoren, waren hierover geen exacte gegevens bekend.

Resistentie voorkomen

Bij het huidige antibioticumbeleid in de veehouderij is volksgezondheid het uitgangspunt. Het advies 'Antibioticagebruik in de Veeteelt en Resistente Bacteriën bij Mensen' van de Gezondheidsraad van 31 augustus 2011 is leidend bij de ontwikkeling van de zogenaamde formularia: diersoortspecifieke naslagwerken met adviezen voor het gebruik

DDD/J in 2011 en 2012

De mediane (het getal waarbij 50% lager en 50% hoger ligt) en gemiddelde DDD/J in 2011 en 2012 voor melkleverende en niet-melkleverende bedrijven met geiten, verder onderverdeeld in beroepsmatige (≥ 32 dieren) en niet-beroepsmatige (< 32 dieren) geitenbedrijven. Beroepsmatige geitenbedrijven hadden een significant hogere DDD/J dan de andere bedrijven.

	2011, mediane DDD/J [gem]	2012, mediane DDD/J [gem]
Melkleverend	1,52 [3,08]	1,28 [3,30]
Niet melkleverend	0 [0,59]	0 [0,56]
Beroepsmatige geitenbedrijven	1,22 [14,27]	0,73 [6,81]
Kleinschalige geitenbedrijven	0 [0,18]	0 [0,44]

van geneesmiddelen. Deze formularia, gericht op optimale effectiviteit en voorkomen van resistentie, zijn een onderdeel van het landelijke antibioticumbeleid van de Werkgroep Veterinair Antibioticum Beleid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde. Het nieuwste Formularium Geiten dateert van juli 2012 en houdt rekening met bovengenoemd advies van de Gezondheidsraad.

De formulariumcommissie betreft bij het vaststellen van het antibioticumbeleid openbare gegevens en raadpleegt ten minste de Rapportage Monitoring Diergezondheid Kleine Herkauwers van de GD en de 'Monitoring of Antimicrobial Resistance and Antibiotic Usage in Animals in the Netherlands (MARAN)'.¹

Onderzoek

Aan het onderzoek hebben twaalf dierenartspraktijken meegewerkt die diergeneeskundige zorg verlenen aan in totaal 5.399 bedrijven met kleine herkauwers; dit is 16 procent van de gehele sector kleine herkauwers. Op basis van deze aantallen, verdeling over soort bedrijven en ligging in Nederland zijn deze bedrijven representatief voor de bedrijven met kleine herkauwers in Nederland. De bedrijven zijn ingedeeld in beroepsmatige bedrijven (≥ 32 dieren) en kleinschalige bedrijven (< 32 dieren). Van deze bedrijven is de zogenaamde dierdagdosering per dierjaar (DDD/J) berekend. De resultaten van de geitenhouderij staan vermeld in de tabel 'DDD/J in 2011 en 2012'. De belangrijkste bevindingen zijn:

1. Het antibioticagebruik in de geiten- en schapenhouderij is laag en dit bevestigt het beeld dat er in deze sector weinig antibiotica worden toegepast, zeker in vergelijking met andere diersoorten

(tabel DDD/J per diersoort); de DDD/J op beroepsmatige geitenbedrijven was significant hoger dan de DDD/J op overige geiten- en schapenbedrijven. Het gemiddelde gebruik bij deze beroepsmatige geitenbedrijven lag in 2012 gemiddeld op 6,8 DDD/J.

2. Er zijn relatief veel tweede keuze midde-

Geitenbedrijven in 2012: 6,8 DDD/J

len gebruikt: in 2011 85 procent en in 2012 71 procent van de gebruikte middelen. Daarbij is echter een kanttekening te maken: Het nieuwe formularium is in de tweede helft van 2012 in werking getreden. Volgens het formularium dat tot dat moment van kracht was, was 90 procent van deze middelen van eerste keus. Dit heeft echter wel consequenties voor de middelen die nu gebruikt mogen worden.

Verdere vermindering

Tijdens dit onderzoek kwamen nog wel enkele onvolkomenheden aan het licht:

- I&R was lang niet altijd op orde: er zijn nog steeds bedrijven die geen UBN hebben en er zijn ook bedrijven met een UBN die ook voor kleine herkauwers antibiotica voorgeschreven hebben gekregen, terwijl er geen kleine herkauwers in de centrale I&R-database stonden.
- Een enkele keer werd een oogzalf gebruikt met chlooramfenicol. Dit antibioticum is niet meer toegestaan voor voedselproducerende dieren. Deze onvol-

DDD/J per diersoort

Hoeveelheid voorgeschreven antibiotica in andere diersectoren dan schaaap en geit.

Diersoort	Jaar	Mediane DDD/J
Melkvee	2010	5,0 ¹
Vleesvee	2010	0,3 ¹
Blankvleeskalveren	2011	28,6 ²
Rosé kalveren	2011	15,7 ²
Zeugen/ Biggen	2011	9,8 ²
Vleesvarkens	2011	3,6 ²
Vleeskuikens	2011	20,9 ²

¹ Afgeleid uit een grafiek, dus geen exact cijfer; hierbij zijn zowel de gewichten van de kalveren als de middelen die waarschijnlijk aan de kalveren zijn toegediend buiten beschouwing gelaten (Hage en Deur van., 2011).

² SDA, 2012

maaktheid is gemakkelijk te verhelpen door de zelf niet meer te gebruiken. Er zijn alternatieven.

De Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) heeft aangekondigd op deze laatste punten te gaan controleren. Er zijn ook aanwijzingen dat antibiotica worden gebruikt die niet door de eigen

dierenarts zijn voorgeschreven. De NVWA gaat ook daar op controleren.

Tot slot heeft de staatssecretaris van Economische Zaken de beroepsmatige geitensector opgeroepen om zich in te spannen om het gebruik van antibiotica verder te verminderen. Zij heeft tevens aangekondigd dat zij in 2015 een nieuwe meting van het gebruik in de beroepsmatige geitenhouderij zal laten uitvoeren om te kunnen beoordelen of de beroepsmatige geitensector hierin geslaagd is.

Uitgangspunten gebruik antibioticum

Voor het gebruik van een antibioticum gelden tegenwoordig de volgende uitgangspunten:

- het stellen van een juiste diagnose is nodig; daarvoor is minimaal een goed klinisch onderzoek nodig, eventueel in combinatie met laboratoriumonderzoek;
- bij koppelproblemen is onderzoek nodig van goed geselecteerde dieren, dus er dienen dieren gekozen te worden die de typische symptomen vertonen die bij het betreffende probleem horen;
- bij de uiteindelijke antibioticumkeuze is effectiviteit van het gekozen middel van groot belang; daarnaast worden bij voorkeur middelen gebruikt die de kans op het ontstaan en de toename van resistentie zo veel mogelijk tegengaan.

De toegestane middelen zijn ingedeeld in eerste, tweede en derde keuze middelen:

- eerste keuze middel: een antibioticum dat werkzaam is bij een bepaalde indicatie en geen belemmeringen kent met het oog op de ontwikkeling van resistentie;
- tweede keuze middel: een antibioticum waarvoor het principe geldt van nee tenzij, waarbij de noodzaak voor toediening nader wordt onderbouwd. Dat kan op basis van gevoeligheid van de verwekker, opgebouwde patiënt- of bedrijfshistorie t.a.v. voorkomen van resistentie;
- derde keuze middel: dit zijn antibiotica die van kritisch belang zijn voor de humane gezondheidszorg. Dergelijke antibiotica mogen alleen worden toegediend aan individuele dieren als op basis van bacteriologisch onderzoek inclusief gevoeligheidsbepaling is aangetoond dat er geen alternatieven zijn.

Foto: Tiwan Wiermans